ЮБИЛЕЙНАЙ ЫҺЫАБЫНАН!

Бары дойдулар пролетарийдара, холбоһун!

САНА ОЛОХ

Хаһыат 1931 сыл алтыннаах ыйтан тахсар

ССКП ЧУРАПЧЫТААҺЫ РАЙКОМУН УОННА ҮЛЭЊИТТЭР ДЕПУТАТТАРЫН ОРОЙУОННААҺЫ СОВЕТЫН ОРГАНА

№ 75 (4965) | 1977 сыл, Бэс ыйын 25 күнэ, СУБУОТА | Сыаната 2 харчы

НЕРЮНГРИТТАН ЫАЛДЬЫТТАР

Биһиги ороЙуоммут Улуу Октябрь 60 сылга туолар үоруулаах юбилейыгар аналлаах ыһыаҕар кыттыыны ыла бэҕэһээ Чурапчыга Саха сирин Соҕуруу оттүнээҕи чохтоох комплекс киинэ Нерюнгри куораттан делегация кэллэ.

Делегацияны үлэһиттэр депутаттарын Нерюнгри куораттаах Советын исполкомун председателэ, Саха АССР Верховнай Советын депутата Михаил Пантелеймонович КОЧНЕВ салайар. Делегация составыгар баалар: Е. Ф. ГУСАКОВ — ССКП Нерюнгриттааҕы горкомун тутууга отделын сэбиэдиссэйэ, Е. А. БАРШАВСКАЯ — Саха сирин Соҕуруу оттүнээҕи чохтоох комплекс тутуутун дирекциятын директора, Е. И. ИВАЩЕНКО — 595 №-дээх «Саха сирин эдэр сааһа» тутар-таҥар поезд начальника, А. П. ИЛЛАРИОНОВ — Нерюнгри куорат народнай суутун председателэ, горсовет депутата, А. К. ПАВЛОВА — 595 №-дээх «Саха сирин эдэр сааһа» тутар-таҥар поезд комсомольскай тэриллэтин секретара, горсовет исполкомун чилиэнэ.

ССКП райкомугар буолбут түмсүүгэ шефтээх куораппытыттан кэлбит күнду ыалдьыттары ССКП райкомун бастакы секретара, Саха АССР Верховнай Советын депутата И. П. ЛИСТИКОВ ороЙуон олоҕун уонна үлэтин, Улуу Октябрь юбилейын кэрдэ социалистическай куоталаҥыы хаамыытын кытта билиһиннэрдэ.

Бэҕэһээ делегация чилиэннэрэ ороЙуон хаалларбыт уонна Эрилин Эристиин аатынан совхозка сыыппыттар.

СИНМОККА: Нерюнгриттан кэлбит ыалдьыттар ССКП райкомугар. Хаалыстан иннэ — делегация салайааччыта, горисполком председателэ М. П. Кочнев.

П. Оконешников фотота.

ҮЛЭ ДЬОНУН ҮӨРУУТЭ

Советскай норуот олоҕор, кинигэлэр бүтүннүүтүн историятыгар киирэр саныт Улуу Октябрьскай социалистическай революция 60 сылын туолуутугар бэлэмнэнии ааҥнан уонна кэтэн иһэр. Советскай былас эти кэрэ-бэлиэ юбилейыгар көрсүү бөҕө сүрүн, өссүө масштаабай дьаһалынан тыа сирэ үгэс буолбут сайыҥгы сүрүн-көтүү быраабыыларынан — ыаҥнахтар буоллаллар.

Бэйэлэрэ ыаҥнахтар юбилейдаах дьыала, государственнай былас органнахтаах органнарын быыбарын тэрийиннэрэхтик атаарыы хаҥаппыт сылын тута, ССКП БК пленумун (1977 с.) Пленумун гуманнарын быһаччы олохтоох сыалларын, ССРС сана Конституциятын бырааппытын норуот бүтүүтэ бүүрэлэнэрин бэлэмнэтиигэ, ону иитиигэ иккис сылын ыаҥнахтарын уонна эбэһээтэлиистэрэ ситиһиилэхтик толорон саҥаны быһаарыылаах кэмнэ сайыҥгы маччыраҥ үгэнигэр, өссүө сабаланнары абай турдуна ыытыллыбыттарынан ураты ыаҥнахтар уонна эмиттэхтэр.

Шоп-бу тыа сирин үлэһит ыаҥнахтара-көтүүтүн быраабылыанан эрэ буолбатах, бу ону ааҕар коллективтара юбилейдаах сылларыгар толорон ыаҥнаан бэлэбэрдэлэһиннэ уонна ыстаанда соруктарын чуолкайдык тоҕоостоох тутуннэ. Бу кэмнээх ороЙуон совхоздарыгар бастакы ыаҥнахтар ити көрдөрө эмиттэнэрдэн тэрэһиннэхтик, түмүүлэхтик ыытылыннылар.

Юбилейнай ыаҥнахтар үоруулэрэ-итиилэрин Якутскайдаан, Нерюнгриттан, ороЙуон киниттэн ыарыгын калбит шефтээхтэр, саҥа ыалдьыттар ордук үрдэтиннэ. Оннооҕор бу түмсүүлэр норуот ыаҥнахтарыгар, өтүйэ уонна норуо совхозтаһыыларыгар, куорат уонна тыа-сирэ биирдэ үлэлэһиннэрин дьоһуннаах быраабылаанынан буоллулар.

Бүтүн ороЙуон киниитэр Чурапчыга Улуу Октябрь 60 сылын туолар юбилейыгар аналлаах ыһыах, спартакиада аһыллар. Бу элбэх кыттааччылаах, үгүс ыалдьыттаах быраабыныыкка ороЙуон үлэһиттэрэ кодьүүс уонна хаачыстыбаттан пятилеткатын иккис сылын бастакы аҥарынаабы үлэлэрин-хамнастарын түмүктүөхтэрэ, саҥа соруктары туруорунуоттара, үрдүк кирбиилэри бэлиитэнньэхтэрэ. Совхозтар, промышленнай предприятиелар, производственнай тэриллэлэр юбилейга бэлэмнэнии бу улахан суолталаах дьаһалын үлэҕэ саҥа бэлэхтэрдээх көрсүстүлэр. Үүтү ылыыны үрдэтиигэ эрилликтэр, сир оҥоруута Карл Маркс аатынан совхоз быйыл балачча үчүгэй көрдөрүүлэннилэр. Юбилей иннинээҕи социалистическай куоталаҥыыга эт-үүт комбинатын уонна промкомбинат коллективтара иннинэ кэккэҥэ иҥэллэр.

Ол эрээри толорботох үлэлэрбит, ылбатах дьыалаларбыт баһыйа биллиэн да этэхтэр. Чуолаан ыһыаны бириэмэтинэн ыытан бараммыт, үүнүүнү көрүү-хараҕы үчүгэйдик тэриллэ илик. От хомуурга сабаланнара суоҕу тиийбэн калбытын үрдүнэн хомуһуҥ кириигэ бэлэмнит ыраахтаан иттиннэ. Маччыраҥ бастакы ыйыгар үүт ыамын үрдэтиигэ, ыччат суоҕунуу толоҥнутуугэ ис кыахтарбытын сиппэ туһаммаппыт. Оннооҕор юбилейдаах сыл ыһыахтарын үрдүк тэрээһиннээхтик ыытта өссөө, тыа сирин үлэһиттэрэ сайыҥгы сезонтаа сиртэн үрдүк үүнүүнү, суоҕунуттан элбэх бородуукуйаны ылар иҥин социалистическай куоталаҥыыны өссө кизэҥник тэнитэн хомуһуоларга уонна фермаларга хоннохтоохтук үлэлиирэ бука барыы, биир кэбиҥ курдук, турунуохтаахтар.

БЫРААҺЫННЬЫГЫНАН, КҮНДУ ЧУРАПЧЫЛАР!

М. П. КОЧНЕВ,
Нерюнгри горисполкомун председателэ.

Бу маҥаймыстыбатыттан дьаһалтаҕа Чурапчы ороЙуонун ыарыгын бөлүгэтиттэн ыла доҕоттоһуоҥ эрэр Нерюнгри куорат үлэһиттэрин делегацията ороЙуон үгэс буолбут ыаҥнахтарын быраабыныыгар ыытыллыбыта кэллэ. Саха сирин Соҕуруу оттүнээҕи чохтоох комплекс уонна Аччыгый БАМ дьаһалларын, куорат бары олохтоорун аатыттан аһиҥнэнэн ороЙуонут бары үлэһиттэрин ааҕарбыт эрдэҕинэ тиэрдэн иҥэрэлэрэ.

ССКП XXV съезтин уураахтарын түбэлтэлэрэн, биһиги ороЙуонбыт соҕуруу оттүнэ ыарыгын территориальнай-производственнай комплекс тутуутун эрдэ. Киин составыгар киирэллэр: БАМ хотугу салаата — Нерюнгри-Беркакит тимир суолун уонна таас чохтоох комплекс, Саха ГРЭС, тутуу индустриятын базата, бодоҥ аэропорт, тимир ыаҥнахтаах, 30 тыс. ыарыыттыыр куурусса-лаах котэр фабрикалаах, бастакы быраабылыанан 6 гектар иэнэлээх теплицалаах, өрөмүөнүүр базалаах, о. д. а. тутуулардаах тыа хаһаайыстыбатын комплекса.

Комплекс киинэ Нерюнгри куорат түргэнник тутуллар, хайыы-үйэ 40-са тыс. киһи олорор буоллаҕа, аны аҕыйах сылынан 100 тыһыынчаттан итэҕэйэр суох иҥэлиэннньэлэнэр.

Саҥа индустриальнай комплекс тутуутугар государство касыы ахсын бодоҥ суумалаах капитальнай үгүүлэрэ көрөр, биһиги элбэх национальностаах гражданнаах социалистическай Иҥэ дойдубут барыы бырааттыы республикаларыгар, ССРС 13 араас норуоттарыгар уонна народностарыгар предприятиелэрэ кытталлар. Киниэ ортолоорутугар Саха сирин, ол иҥэр Чурапчы ороЙуонун чулуу уолаттара уонна кыргыттара баалларын. Аччыгый БАМ-ы тутаатчылар, ол иҥэр «Саха сирин комсомолеҥ» этэрээт байыастарын дьылуурдаах уолаларынан биһиги республикабытыгар тимир суол бастакы станциятыгар — Нагорнайга маҥнайгы поезд 1976 сыл ахсынньы 19 күнүгэр кэлбүтэ. Билиҥҥи БАМ хотугу салаатыгар «Саха сирин эдэр сааһа» иккис комсомольскай тутар-таҥар поезд тэриллэн үлэлиир. Киин салаабыттан биһиги делегациябыт составыгар мунна кэллилэр.

Нерюнгри куорат, киин туладыгаҥ рабочай бөҕүөлэктэрэ барыы үлэһиттэрэ бу күннэрэ Улуу Октябрь 60 сылын көрсө ударыкай вахтаҕа туран айыныыгаахтык үлэлиллэр. Тутаачылар Октябрь ороЙдоох юбилейын көрсө Беркакиккэ бастакы поезды ааҕыахтаахтар. Оннооҕор сибэстэлэн комсомолецтар суол бүтэһик звеноҕун дениискэй комсомол тэрүттэммит күнүгэр — ааҥынньы 29 күнүгэр — уурдаргы хардарыы быдаанын ылыннылар. Бу үрдүк эбэһээлистибэ толоруллуутугар сааробаллааһын суох. Оччоҕо Большой Невер станциятан таһаҕастыы таһар сир 100 километрынан кыгыйар. Бу улахан дьыала.

Чохтоох комплекс сүрүн предприятиелэриэн — байытар фабриканы уонна разрезы тутуу 1982 сылааччаҕа ситэриллиэҕэ. Итиэннэ комбинат, генеральнай дириэктэр быһыытынан, Японияҕа тиийэн сэрэлэспиэҕэ. Оттон бастыҥ хаачыстыбалаах «хара кумус» дойду иҥэдьиҥнэтиллэр 1979 сылтан барыллыаҕа.

Биһиги куораппыт территориятыгар «Якутуголстрой» комбинат табаны иитэр уонна күнду кылаанньах түүлэҕи бөлүүр «Золотинка» совхоза баар. Бу хаһаайыстыба Иҥэ дойдуга элбэх «сымнаҕас кыһыл комуһу», кыраныысса таһыгар бастыҥ хаачыстыбалаах таба этин бэлэрэр.

Ол эрээри, билиннэхха иннэ, биһиэхэ үлэҕэ-хамнаска итэҕэйбиҥэс суох буолбатах. Территориальнай - производственнай комплекс тутуута бүтүнүгэ гэн кэрдэбүллэриигэр кыайан эмиттэтэбэтэх, бытаныы ыыллар. Үүнэ объектарга тутар-таҥар үлэлэр, тэнимнэрэ быталаныы таһыная, хаачыстыбалара мэлдьэх. Биһиги соруктуут — ити иэдэстэри кылгас кэм иҥэн туоратыы, дойду бу саҥа индустриальнай киниэн тутуу партия уонна правительство бэрдэбүллэриигэр сөп түбэлиннэрэн

(Бүтүүтүн 2-с стр. көр).

БЫРААҺЫННЬЫГЫНАН, КҮНДҮ ЧУРАПЧЫЛАР

(Бүтүүтэ. Иннин 1 стр. көр).

салгыы күүскэ уонна хаачыстыбалаахтык ыытыы.

Нерюнгри куорат уонна Чурапчы оройуонун үлэһиттэрин иккиардыларыгар доҕордоһуу, шефтээһин олохтонно. Бу норуоттар доҕордоһууларын, куорат уонна тыа сирин үлэһиттэрин хардарыта көмөлөсүһүүлэрин—өтүйэ уонна сиэрпэ союзтаһыыларын ыарыахай кэстүүтэ. Нерюнгри промышленнөөһүн, транспорын, энергетикатын предприятиелара, тутар тэриллэлэрэ Чурапчы совхозтарыгар быһаччы дуогабардаһан көмөлөһүүлэрэ, шефтээхтэр хардарыта сылдьыһан хаһаайыстыбаннай уонна культурнай туруу спытын атастаһыылара онус пятилетка сорудахтарын ситиһиилээхтик толоруурга көмөлөһүүлэр.

Бүгүн оройуоннга улахан бырааһыныык, үрдүк үөрүү-көтүү. Оны эһигинин кытта биирдэ Саха сирин Соҕуруу өттүнээҕи бөдөҥ комплекс бары тутааччылара, Нерюнгри тыһыынчанан олохтоохторо үллэстэллэр.

Бырааһыныыгынан, күндү доҕоттор!

Совхозтарга ыһыахтар

ДИРИҢҢЭ.

Бэс ыйын 23 күнүгэр Эрилик Эристиин аатынан совхоз кинигэр Улуу Октябрь 60 сылыгар аналлаах юбилейнай ыһыах буолла. Үөрүүлээх митинги совхоз рабочкомун председателэ Г. Д. Ефимов кыргас кириэн тылынан аста. Мустубут дьону, ыалдьыттары партком секретара Н. С. Дмитриев истигник эҕэрдэлээн турар, шефтээх «Якутуглестрой» комбинат уонна Саха АССР Тыатын хаһаайыстыбатын министерствотын аттыгынан Тыа хаһаайыстыбатын Саха сиринээҕи научнай-чинчийэр институтун делегациялара ыалдьыттаатылар.

Ыһыах дьонун «Якутуглестрой» комбинат начальника В. И. Боларов, Тыа хаһаайыстыбатын Саха сиринээҕи научнай-чинчийэр институтун директорун солбуйаччы С. П. Соловьев, Хатылы нэһилиэгин Советын исполкомун председателэ Г. А. Драгунов, райсовет исполкомун председателэ Р. Р. Бурнашев эҕэрдэлээтилэр.

Субуруускай аатынан совхоз тэриллибитэ 10 сыла туолбутунан сибээстээн Саха сирин араас мунньуктарыттан калбит эҕэрдэ суруктары үөрүүлээх ыһыыгамайгыта туттарылынна. Бастыҥ үлэһиттэр совхоз дирекциятын, парткомун уонна рабочкомун Ыччатынай грамоталарынан наҕараадаланнылар.

Итиҥ күн спорт араас көрүҥнэриҥэр күрэхтэһиилэр ыытылыннылар, ыһыах этин да кэрэ-нарэ киэнэ хойукка диэри дуораһыйда.

Е. ЕФИМОВ.

юбилейдаах сылга совхоз коллективын иннигэр турар сорудаҕа тохтоото.

Итиҥ кэнниттэн Саха сирин Суруйаччыларын союзун бырабылыанньатын председателэ С. П. Данилов, СГУ профессора Г. П. Башарин, Ленин ордениаах Саха сиринээҕи территориальнай геологическай управление делегациятын салайаччы Н. Т. Васильев, Москваттан калбит суруйаччылар В. А. Солоухин, А. А. Вознесенскай совхоз бары үлэһиттэрин саамай сайын сарыннаах ыһыаҕынан истигник эҕэрдэлээтилэр. Бу юбилейдаах ыһыахха Нерюнгри ГРЭС-тын тутуутун директора Д. В. Бушин салайаччылаах 5 киһилээх делегация кэлэн ыалдьыттаата уонна шефтэһин дуоһабарын туһэристэ.

Юбилейдаах сыл ыһыаҕар быһыйдар күрэх ыалдьыстылар, бэрэстэр күнү карусту́лар, ыллыы-ырыа дьиэрэйдэ, ходьоҥ үнкүү кэнийдэ.

П. БАРАШКОВ.

ОДЬУЛУУННҐА

Карл Маркс аатынан совхоз бары отделениелэрэ түмсэн хойуу чэчириэн симэммит туһугэр ыһыах ыстылар. Оҕонньоттор оллоҥнооҕо олорон сэһэргэстилэр, күн-дьыл хайдах буолуохтааҕын туһунан ыаһахтаспыттар, дьүөгэлэр көрсөн сэлэстилэр, ыччатыар түмсэн араас көрү-нарыы тартылар.

Кус быһыы, ат бөҕө уолаттар кылыйан кыыралдьыттылар, ыстаҥалаан ыллаппыттылар, буурдаан бурдаттылар, сыргаан сыбыгырастылар, туспан бачыгыратыстылар. Үтүөкэннээх ырыаһыттар ыллаатылар, тойуксуттар туойдулар, үнкүүһүттэр дайдылар, оҕуохайдыыттар ойдулар.

Совхоз ыһыаҕар ыраах сирдэртэн ыгырылаах ыалдьыттар, шефтээх коллективтар делегациялара сыыстылар.

СНИМОКТАРҐА: Одьулуунна М. П. Турантаева оҕуохайы таһаарар. В. А. Барашкова саха ыыр симэхтээх аты миинэн олорор.

П. Оконешников фотолара.

Оттоохуҥҥа—туйгун бэлэми!

ТҮРГЭННИК БЫҺААРЫАХХА

Бахсы отделениетыгар үс механизированнай агардаах, үс кэлиэнэ үлэлиир уонна үөрэнэччилэр, моой отчуттар звеноларын туруорарга суоттанан ардыгар быжаа оттостубуппут. Бу күннэргэ оно туттуллар техника ороҥуҥун саҕалаатыбыт. Коло охсордоро, мунньардара саҥа кэлдилэр.

Саас хаар уулуоҕуттан ардах түһэ илик, оҕуоха эбии аһыгга үөскээн ходуһаларбыт үммэтилэр. Ходуһаны ардахтатан сиппирдиҥ да туһаны биэрбэтэ. Итиҥэн миэстэтигэр былаанныах дорохкой аһылыгы хайдах да бэлэмнии кыах суох. Арай атын сирдэртэ баран оттоотохпутуҥа табыллар буолла. Ол эрээри хаана кэнэн оттуурбуттуун ыраатыа, быһаарса алгыппыт. Итиҥ, биллэн турар, улахан бытаарыы. Бу бирдии отделение, биригэдэ быһаарар бөппуруоһа да буолбатах, совхоз кини салаатата улахан көмөнү оҥоруохтаах.

П. ОКОНЕШНИКОВ,

отделение управляющайын солбуйаччы.

БИҺИГИНИ КЫТТА ШЕФТЭЭ

НЕРЮНГРИГА

БАЛТАРААА СЫЛ ИҺИГЭР

Республика бу саҥа индустриальнай кинигэр олохтоох Совет бастакы быыбара ыытыллыбыта балтараа эрэ сылын буолла. Итиҥэн ыла аасыыт биирдэ партия уонна правительство быһаччы көмөлөрүнэн, биһиги Иэ доҕоттоох үүнүү бараатыы норуоттарын представителэрэ кинигэ-лаах кыттыыларинан Саха сирин Соҕуруу өттүнэҕи бөдөҥ тоҕоох комплекс кинигэ Нерюнгри хайыы-үйэ 40-ча тыһыынчанан ыһыллыаннаах бэртээхэй куорат буола үүнэр.

Кэнники балтараа сыл ыһыгэр куоракка икки оскуола, биэс маҕаһыын, үс остолобуой, о. д. а. кэмэ сооннооох культурнай объектар, элбэх олорор дьиэлэр тутуллуннулар. Бастаан кэлэн балаакканнарга олорбут 1900 киһи ити сылтан кэм ыһыгэр туспаҕай оҥоһуулаах саҥалыы типовой квартираларга көстүлэр. Куорат культурнай олохтоох тэтэрээ-ционнай станция үлэҕэ киирпитэ кэрэ-балаа событие буолла.

ТИМИР ЫЛЛЫК ИҺЭР ДА ИҺЭР

Саха сирин Соҕуруу өттүгэр тимир суолу тутуутугар бастакы «Бамстройпуть» управление 16 подразделениелэрэ, ыһыгэр 6 тутар-таҥар поезд үлэлиллэр.

Биллэрин курдук, Саха сирин территориятыгар бастакы тимир ыллыгы ууруу 1976 сыл сэтинньи 2 күнүгэр үөрүүлээхтик бэлиэтэммитэ. Итиҥэн балтараа эрэ ый курдук буолбутун кэнниттэн биирдэ тутар-таҥар поезд ыстыгар аҕалбыттара. Онон чохтоох комплексы, Нерюнгритаабы ГРЭС, о. д. а. улахан суолталаах предприятиелэри тутуутуга ыытыллыбыта. Бастакы эшелону ситиҥнэ биллэрдии түргэтэтэ, Большой Невертэн таһаҕа ыаспыыннаах таһаҕа 6 километрынан чугаһатыллыбыта.

Бэс ыйын бүтүүтүгэр — от ыйын саҥатыгар поезд Нерюнгринка станциятыгар кэлиэхтээх, оттон Улуу Октябрь 60 сылын туолуутун көрсө Беркакиккэ аҕалыллыахтаах.

КИНИ КУОРАТЫ ТӨРУТТЭСПИТЭ

«Якутуглестрой» комбинат отделочнай үлэлэрэ ыытыллыбыт управлениетыгар К. С. Хуббатова салайар бригада — бастыҥ үлэлээхтэртэн бирдэстэрэ. Соторутаҕыттан бригадыыр Клавдия Сергеевна онус пятилетка бастакы сылын түмүгүнэн Үлэ Кыһыл Знамята орденынан наҕараадаланна.

Бу пааллаах үлэ коллективыгар «Саха сирин комсомолун бастакы этэрээт байыастарыттан бирдэстэрэ, ыччат сылдьыта Нерюнгрины аан бастаан үөрүүлээхтик айыы-тарыгар киирэр аартта туора тардыллыбыт далай сотоҕо-тоҕо быһа кырыйар чэскэ тиксибит комсомолка Христина Хастаева эмиэ үлэлиир. Опыттаах маляр, активнай общественник 1976 сылга үрдүк оҥорумтуолаах, үчүгэй хаачыстыбалаах үлэтэ үрдүктүк сыаналанна — «Үлэҕэ ыытыллыбыт» медальынан бэлиэтэннэ.

Саха сирин Соҕуруу өттүн промышленнай кинигэ бирдэ активнай кыттыылааҕа Х. Н. Хастаева быыбыр ыйын 19 күнүгэр Нерюнгри куорат Советын депутаттыгынан иккистээн быыбарданна.

ТААС ЧОХТООХ РАЗРЕЗКА

Беркакиккэ, оттон салгыы Нерюнгриҥа тимир суолу кинитэ тиийэн кэлэрэ чугаһаан истэҥин ахсын ыаллыыр чохтоох разрез коллективыгар Иҥэ дойдуга ахара суох элбэхтик биэрэр ыһыах хамсаабын улам киэтиник тиийэр. Чоҕу хостоохчулар былааннарын ситиһиилээхтик толороллор, таас чохтоох бастакы эшелону атаарар бырааптаах ыһыах куоталаһыы ордук кохтоох-күрэхтээх буолан ыытыллыбыт.

Дойдуга бастыҥ хаачыстыбалаах забой оттуу бастыҥнар үрдүк оҥорумтуолаах хайа техникатын туһаналлар. Разрезтаах тутар 4 №-лээх ураган быйыл ытырдьах ыйыгар 20 кубометр хомуоскаах экскаваторы үлэҕэ киллэрэр, дьолу үүнүү сылын ахсаннарын 9-ка тиэрдэрэ баланнаах. Оттон ойуу-ыйыгы 180-луу тоннаах самосваллар, оттон да атын күүстээх транспорт средстволарын ахсаннара ааҕыллыыр.

ҮЛЭ БААР—ОЛОХ ҮЙГУТА

Нерюнгри уонна кини чугаһыыларын рабочайдар олохтоохторун материальнай уонна культурнай-чинчийэр таһымна сыл ахсын үрдэн иһэр. Саҥа сир ойуулаах промышленнай уонна производственнай предприятиелэрин хаһыаһа суох хаачыллар. 1976 сылга маанылаах мотуйуун солбуобайдаах араас таблаалар атыылааннылар.

Кэнники балтараа сылга аҥардас «Нерюнгриуголь» СУ-ттан нэһилиэннэҕэ 264 легковой автомобиль, 10 мотоцикл, 9,5 тыс. квадратнай метр кэнсэх ковер оҥоһуллан атыылааннылар.

Нэһилиэннэҕэ ордорунар үөрүн сберегательнай книжкаҕа уурдарыытын кэмэ балтараа сыл иһигэр 1 миллиардтаах.

ҮРДҮК ТАҺЫМҐА

Саҥа промышленнай оройуон кинигэр, рабочай бөҕүөлэктэригэр уонна сэлиэнньэлэригэр государственнай быыбар олохтоох органнарыгар быыбардар үчүгэй тэрийиллэллэр. Үрдүк политическай таһымнаахтык ыытыллыыллар.

Нерюнгри куораттааҕы, 4 рабочай бөҕүөлэктэригэр уонна 2 сельскэй Советтарга барыта 360 норуот чуолкай ыстанцителэрэ депутаттарынан быыбарданнылар. Оттон кини балтараа сыллаҕыта ыытыллыбыт бастакы сессиятыгар 9-ка депутаттарга 350 норуот талыылаахтарын ахсаана иннигэр ааҕыллыах этэ.

Быйыл бэс ыйын 19 күнүгэр Беркакит уонна Хаптагай рабочай бөҕүөлэктэригэр быыбардар аан бастаан ыытыллыбыттар.

ССРС ТӨРҮТ СОКУОНА

Бырайыагы дьүүллэһии

Дьол Конституцията

Бийиги ыраах былыргыттан ыйдубут бары мунньуктарыгар ССРС саҥа Конституциятын бырайыагын дьүүллэһэллар. ССКП Киин Комитетын Генеральнай секретара Леонид Ильич Брежнев ССКП КК ыам ыйынааҕы (1977 с.) Пленумутын олорбут мунньахтарыгар саҥа Конституцияны мынар тоҕо наада буоларын сиҥилии быһаарбыта.

Советскай Конституция биэрбит бырабыытар олоҕуран, бийиги Ийэ дойдубут кийи айах историятыгар аан бастаан үөрэхтэммит государствоҕа буолбута. Саҥа Конституция бырайыагар советскай норуот бу сатыйыгэ «бары бүгүн булгуччудаах орто үөрэхтийиэ олохха киллэриниэҥ» диэн ыйытыытын ыйаабыт. Үөрэхтээх киэн тутаах, искусствоҕа сайдыылаах, производствоҕа ыаҕастаах народнай хозяйствобытыгар үөрэхтэрэ дириҥ дьиэтэр суолунан олохха киллэриллэр. Хайдах курдук ураты долуй: бу ким барыта төрөөбүт тылынан кийи аймах культуратын, искусствотын салгыы сайыннарар кыахтаах буола сайдыбыт. Капиталистическай дойдуларга баар эстэр-быстар дьыҥалаҥан эрэр кыра народстар бу туһунан баҕа санаа оногостоохтуулар.

Мин идэбинэн учуутаабын, ол иһин үөрэхтээһин, төрөппүт оҕолорун бырайыакка этиллибит сатыы. Ол баҕаннык уонна туспаах мицэтэлэригэр этиллибит, биһиги ыччаты интэр иннинэ суолбутугар ыытык суолталаах тыллар. Чахчыта да оннук.

Советскай былаас бороспуой үлэһит киһиэхэ хайдахтаах курдук дьоллоох олоҕу биэрбитин бэйэм тус олохпуттан да көрөбүн. Мин бастакы колхозтар тэриллиэхтэриттэн, бүттүүн начальнай үөрэхтээһин маҥнайгы хардыыларыттан ыла пенсиэҕэ тахсыахпар диэри үүнэр көлүөнэни иитиигэ, үөрэтиигэ үлэлээтим. Итиниэхэ буолар дии саныыбын Советскай Конституция миэхэ биэрбит дьоллоруттан биирдэстэрэ.

ССРС саҥа Конституциятын бырайыагар советскай киһи бырааба, көҥүлэ уонна эбээһинэҕэ өссө кэҥэтиллэр. Ол иһин Конституция бырайыага бүттүүн советскай норуот истиг биһирэбилин ылар.

Р. И. ВАСИЛЬЕВ,
Саха АССР оскуолаларын үөрөтүүлэрэ учуутала.

ОЛОХПУТ УЙГУТУН ТҮСТҮҮР

ССРС саҥа Конституциятын бырайыагын сир айы киэн туттуулаах ыытылла турар. Биэрэ туттулла сылдьар 1936 сылааҕы Советскай Конституцияны урут оскуолаҕа үөрэппэх дьоннар билиспэппит. Саҥа Конституция бастакы Конституциялар идеяларын уонна принциптэрин утумнуур.

Биһиги хараҥыт ортотугар ыраах 40 сыл устатыгар сөҕүмнүү улаатыылар буоллулар. Бэйэ туспаҕа кэлии бириэмэлэрэ «ыс туруннэрэ барар.

Мин «Сельхозтехника» Чурапчыны холбоһуктар 1959 сылтан үлэлиибин. Үлэлиир коллективпын үлэтэ-хамнаһа, сайдыыта мин үөрүүн курдук сыллата ситэн иҥэр.

Конституция биэрбит конгуруэнтэ туһунан дьон олоҕо байыыта буолла. Биһиги рабочайдар үксүлэрэ бэйэлэрэ дьиэлэрэ, автомашиналаахтар, [illegible]лаахтар. Сорохтор недостроенный барыы «ттүн и хаччыллыбыт квартираларга олороллор. Саҥа Конституцияҕа үлэһитэр кэхтэрин ордук туспаҕынан сорук быһыытынан туруорулар. Ити ким биһиги ССКП Киин Комитетыгар уонна Советскай правительствоҕа мунньах ыытаабыт.

Конституция бырайыага быыстарыы сорга ССРС гражданиннарын эмиэ чуолкайдык быһаарар. «Хас биирдии советскай киһи, — диэн баҕарар Л. И. Брежнев ССКП КК ыам ыйынааҕы (1977 с.) Пленумугар бэлиэтээбитэ, — киэн туттаарын кылаабынай мэкчиэ кэлии тиэрэр — бу Ийэ дойдуну модун кыаҕа уонна чэлгийии сайдыыта буоларын чуолкайдык ойдуттэ наада. Ол туһугар хас биирдии гражданин общество иннигэр бэйэтин эпиэтиэһин ылыах, государство иннигэр, бодоруо иннигэр бэйэтин иэдэс туоластаахтык толоруох курдаах». Ити эпиэ хас биирдии рабочай туһаайыллыах үлэтигэр ханнык сорудаҕы туруорунан таарыччыахтык үлэлиирин эрэ-дии.

Мин туос бэйэм бу саҥа Конституция бырайыагын биһиргээн туран өрө көтөҕүлүүнэн үлэлиэхэмэ сылдьабын. Ол курдук, сыллааҕы былааммын Улуу Октябрьскай социалистическай революция 60 сылларын көрсө толорорго дьулуһан үрдүк эбээһэстэлистибэни ылыммыт.

Кырдьаҕас рабочайдарбыт пенсиялаах туһаналлар. Кинилэр ол да буоллар коллективтаах тэйбэттэр, үлэбитин-хамнаспытын мэлдьи билэ сылдьаллар, сүбэлиилэр-амалыыллар. Огон ыытыктабыллаах дьонкор.

Ф. ИВАНОВ.
«Сельхозтехника» холбоһуктан шофера.

Анапа—доруобай буолуу куората

«ССРС гражданнара доруобуйа харыстабылыгар бырааптаахтар.
Ити бырааптаах... гражданнары эмтиир уонна доруобуйаларын бөҕөргөтөр учреждениялар ситимнэрин кэҥэтиллиэн... хаччыйыллар».
(Советскай Социалистическай Республикалар Союзтарын Конституциятын бырайыагыттан).

КРАСНОДАРСКАЙ КЫРААЙ, Анапа — чаҕылхай күн уонна күөх муора куората. Биһиги дойдубут бары мунньуктарыттан ыччыыпчаҥан дьоннор кэлэннэр кийи ыалдьытыгыс сыһыаннык билэллэр. Эжеки Коттон аатынан санаторий (снимокка) — Анапа доруобуйаны бөҕөргөтөр учреждениеларыттан биир саамай биллиилээхтэрэ.

Е. Шулепов фотота. ССТА фотохрониката.

КЫЫДААННААХ КЫЫММЫТ ыйдаанна, Ийэ дойдубут аҥа, күөҕүнэн сабылыннар, сиэдэрэй сибэккилэн симэнэ, күөрэгэйбит ыллаата, кордоҕхардаах күөх сайыммыт көҕүнэ. Түмсэн, оонньоон-көрүлэн аҕар кэммит кэлла. Бу кэм түк быларытыттан ыла сахалар мустан үөрэн-көтөн, аһаан-сиэн, оонньоон-көрүлэн хаалар түгэннэриэн буолбут. Ол оонньуубут ыһыах диэн аатталлыыт.

Норуот кэпсиириэн кинии төрүттэтиллиэн Эллэй Боотур буолбут. Бу эр соҕотох, соҕуруттан Өлүөнэҕэ устан кэлэн, Омоҕой баай ыксатыгар Сайсары диэн аатталлаах көлүйэ аттыгар олохсуйбут. Кэргэнэммит. Дьиэлэммит-уоттаммыт. Сүөһүлэммит. Сылгы уонна ынах иһитин араас эгэлгэтин ойуулаан-талаалаан ситэри оногорбут. Кымыс кооньноорбут, дьоҥҥо-сэргэтиҥ мунньубут, аһаныт-сиэнит, оонньоонут-көрүлэнит. Түһүлгэни төрүттэбит, ыһыаҕы ыспыт.

Бу түһүлгэтэ толколоох, ыһыаҕа ыраатаах буолбут. Ити сиэриҥэн бастаан Улуу Туймаада уонна кинэг Эрилэҥ хонууларыгар сыл ахсын оонньуулар буолан испиттэр. Онтон, сахалар тарҕаан истэхтэриэ аайы, ити оонньуулар үтүө үгэс буолан Өлүөнэ өрүс араас салааларын сүүнньүлэриэн үөдуйэн испиттэр.

БУ—көлүөнэттэн көлүөнэҕэ көһөн испит норуот помох кэпсээнэ. Кинини сыныктаан кардоххо, үгүс отто оруннаах курдук. Эллэй Боотур диэн саха баар буола сылдьыбыта биллибэт. Итинник аатталлаах кийи, баҕар, олорон аастыта буолуо, баҕар суох: Оттон ыһыах диэн оонньуу олох былыргыттан баара саарбаҕа суох. Ол гынан баран кийи хаана үөскүүбүтэ биллибэт. Баҕар, сахалар соҕуруу дойдуларыгар буоруо, баҕар, кэһөн кэлбит хотугу сирдэриттэн буолуо. Саба быраҕан эттэхпэ, бу быдан бааргыттан олоҕуран хаалбыт саха норуотун бириэмэ саамай дьоҥҥуулаах национальнай бырааһынныыта.

Кини урут үс көрүгүлээх. Улахан түмүлгэлэх ыһыаҕы ДЭЛГЭЙ ЫҺЫАҺА, ортоку ыһыаҕы ЭҢИР ЫҺЫАҺА, саамай кыра ыһыаҕы КУЛУН ЫҺЫАҺА диэн эбэ. Бу ыһыахтары тэрийэн ыытыы сиэрэ-туома саха норуотун олоҕо-дьаһаҕа, сиэрэ-майгыта уларыйан иһитиннэ кытта биирдэ уларыйан испит. Киниэхэ кичэйэн бэлэмнэллэр эбит. Сайыскка көһөөт бэлэн ыан ыымыстаан бараллар. Сөптөох кымыс, арыы, от эгин мунньуллуннаҕына ыһыахтаабытынан бараллар. Алаас, сыһыы эгикилэ суох хэнэ кырдальтар түһүлгэ сэргэлэри туруораллар уонна саламналаах чэчириэ аньаллар.

ДЬЭ БУ ТҮҺҮЛГЭ иһигэр оонньуу саҕаланар. Быдан былыр оонньууну айыы ойуурга диэллэрэ) аһарга. Араас таҥалартан эйбэх алгыс ылынан дьоҥуар-сэргэтигэр дьолу-соргуну, баайы-дуолу, аҕы-уолу кэрдүүкэрдүү кийиэлэри кымыһынан аһатара (алгыс этэ-этэ хамыйдыынан кымыһын ыһыахтыыраттан «ыһыах» диэн тыл үөскээбит). Дьэ бу буолар айыы ойуука алгысчыттаах үөрүүлээх таҥара ыһыаҕа диэн. Саха сиригэр христианскай религия тарҕаан истэҕин ахсын, үрүн ойуулар сүтэн испиттэр (хаһаныы үөрэтиэхпэ наада, бу бэйэтэ улахан проблема буолар). Кинилэр суох буолан истэхтэриэ аайы ыһыаҕы дьиэлэрэ тойон алаҕаан аһар буолбут. Ол кэнниттэн ыһыаҕы аһыы норуот ырыаһыттарын, алгысчыттарын идеиэнэ буолбут. Итиннэ көрдоҕхо, урукку ыһыахтарга итэҕэл элементэрэ улахан суоттаны ылаллар эбит.

АЛГЫС БҮТТЭҺИНЭ күөх кырыс үрдүгэр арыылаах кымыһы иһин уонна эти сиэйии саҕаланар. Кымыһы эгин арыс чороонторго кутан дьоҥҥо тарҕаталлара—тойон уонна кэрэ эйахтарга, балхах, дьорохой, быдараан уонна балкэй чороонторго. Ытыктабыллаах кырдьаҕастары түһүлгэ таһыгар аан-дархан эбохо олордоллоро, көйүү кымыһынан (саамай кымыстаҕар ордук) уонна бүтүн мүһэлэриэн күлдьүүллэрэ. Аньылык кэнниттэн оонньуу саҕаланара. Быһыйдар ыалыыта, ыстатаҕа, куобахтааһыныта, сырсыыта күрэхтэһиллэрэ, бөрөстөр туоталлара, үгүү буолара. Ат сүүрүүтэ улаханнык сэргэҕэлиэрэ.

Маанна-таарыйа, үгүү туһунан аҕыйах тыыы этэн аһарыахпын баҕарабын. Бу үгүөхэннээх оонньуу, дьиҥнээх поэзия, кэрэ музыка уонна үтүө үгүү бииргэ холбоспуттар. Ураан тыллаах уонна улахан дьоҕурдаах норуот ырыаһыттарын хоһоонноруо чуор куоластар кыргэтэн дьэрэгэтиттэриэ иста-истэҕин иэйэрэ. Доҕуһуоллуур үгүүлэриэн буоллаҕына кыраттан кырдьаҕыгар диэри барыы кытталлар. Сүүһүнэн кийилээх түһүлгэлэр тэрүттэнэллэр. Маннык маассабай, баар эрэ барыта кыттар үгүүтэ сахаттан атын хайа оонньуукка эссө баарын чопчу билбэтим. Хомойуох иһин, бу оонньуубут революция иннитэн ыха сылдьыбыт. Сорох ойуоннар-быыстар умнуллуох да курдук буолан эрэр.

ОКТЯБРЬСКАЙ РЕВОЛЮЦИЯ кэнниттэн биһиги ыһыахпыт национальнай тас көрүнүөх, социалистическай ис хоһоонноох норуот бырааһынныыгар кубулуйда. Ыһыах тас көрүнэ суох, ньуоҥ-ньуоҥ курдук. Итэҕэлтэн сибэстээх обрядтар эрэ эйиэхэлэр. Ис хоһооно, таҥас-сап, киэргэл-нэргэл, араас тэрил барыта аныгыллыы. Оонньуулардыт эмиэ, үнкүүбүт тылын хоһооно эмиэ. Быһатын эттэхпэ, ыһыах сайдыылаах, сиппит-хоппут социалистическай обществоны туппут норуот бинир сүрүн бырааһынныыгынан буолла. Араас үөрүүлээх көр-көрүдьүөс быыһыгар кыайыылаах үлэ түмүктэнэр, саҥа кирбиилэр бэлиэтэнэллэр, оонньо кэмигэр тиийэргэ дьону-норуоту угуйаллар. Онон ыһыах охсуулаах социалистическай үлэни тэрийиигэ бинир ыыманан буолла.

БЫЙЫЛГЫ ЫҺЫАХТАР Улуу Октябрьскай революция 60 сылын туолар дьоһуннаах юбилейыгар ананаллар. Онон котөҕүлүү улахан. Эбиитигэр ыйыах хонуктаҕыта биһиги дойдубут Конституциятын бырайыага бүттүүн норуот дьүүллэһиитигэр таҕыста. Онон үөрүү эссө улаатта.

Саҥа бырайыагы захчыт эрэ кийи табаарыс Л. И. Брежнев баһылыктаах Конституционнай комиссия киэн далаһыннаах, үөрүн кэпсөрскилээх үлэни ыытыбыт чахчы ойдуур. Биһиги дойдубутугар 40 сылы быһа тахсыбыт улахан уларыйыылар үөрөтиллибиттэр уонна оно олоҕуран Конституция саҥа бырайыага оголоҕуллубут. Бырайыакка бүтүн норуот государствотын сыаллара, кийи общественнай, политическай уонна экономическай гуталлара, национальностар хайдах салаллыахтаахтара, норуот депутаттарын Советтарын үлэлэриэн бараатыгар уонна эбээһинэстэрэ, о. д. а. сүрүн боппуруостар лоҥбаччы быһаарылыыбыттар.

БУ ҮТҮӨКЭН ДОКУМУОН хас биирдии строката бары советскай киһи олоҕун хайдах эссө ордук үөрдэ чыпчаалта тэнаарар туһунан кыаммыыны көрдөрөр. Маны аҕа олорон, баай дойдуларга биинэхэ баар дьиҥнээх демократия диэн сымыйалыылларын сапаан кэлэйдэн уонна кэлэйэрдэн. Дьиэр, ити дойдуларга молуйуонунан дьон үлэтэ суохтар, үксүгэр олорор сөптөох дьиэлэрэ да суох, үөрүнэр кыахтан мэлийэллэр, ыччыыттаан тахсаллар. Итиннэ ааҕыллар баттыгы түбэһэллэр: дьиэлэрэ иһин, кыра оҕуоктарын иһин, оҥноох тириилэхтэрэ эйэн иһин.

Биһиги дойдубут баар—дьиҥнээх дьоллоох дойду. Маанна баар баай-дуол, дьол-соргу, үөрүү-көтүү, тэн бырааб, эн-мин диэтэ эйэ. Бу биһиги дьолбут хайаан да дулхадыйыа суоҕа. Ол мэктиэтинэн Конституция саҥа бырайыага буолар.

ЫҺЫАХ, ЮБИЛЕЙНАЙ ЫҺЫАХ. Эйиэхэ айхаллыыбыт. Норуоту оонньот-көрүлэт! Кинини саҥа кыайыыларга ыытыр!

Ф. Г. САФРОНОВ,
профессор, РСФСР уонна Саха АССР науканларын үөрөтүүлэрэ деятеля.

ЮБИЛЕЙНАЙ ЫҺЫАХ

ПУБЛИЦИСТИКА

Оскуола олоҕо

СИТИИ-ХОТУУ АТТЕСТАТЫН ЫЛАР ИҺИН

Бу нүннэргэ орто оскуоланы бүтэрээччилэр тиһэх экзаменнарын туттараллар. Кинилэр аны аҕыйах хонугунан ситии-хотуу аттестатын ылыахтара, теребут совхозтарыгар үлэлии тахсыахтара, сорохтор дойду араас үөрэҕин заведениелларыгар киириэхтэрэ.

Дириҥ орто оскуолатын онус кылааһын үөрэнээччилэрэ кэбилейдиах дьыл экзаменнарын ситиһиилээхтик туттаран иһаллар. Кинилэртэн нуучча тылыгар 35, физикаҕа 16, математикаҕа 17, химияҕа 27, обществоведение предметигэр 36 үөрэнээччилэр экзаменнарын «4» уонна «5» сыаналарга туттардылар. Үөрэх бастыгынара, М. Степанова бары предметтэргэ ыаар туйгун сыаналаах, оттон Н. Тарасова уонна Ш. Седалищева «4» уонна «5» сыаналарынан эпиэтэстилэр.

Дмитрий Петрович Дьячковскай, Александра Гавриловна Архипова салайаччыларда «х онус «а» уонна «в» кылаастар үөрэнээччилэрэ 100 бырыһыан орто оскуоланы бүтэрэр кыахтаныылар.

х х х

С. А. Новгородов аатынан Чурапчытаабы интернат-оскуола онус кылааһын үөрэнээччилэрэ ситии-хотуу аттестатын ылар иһин экзаменнары ситиһиилээхтик туттараллар.

Сельскэй Совет депутата Петр Васильевич Неустроев уонна Анна Афанасьевна Попова интэччилэрдээх Х «а», Х «б» кылаастар 61 үөрэнээччилэрэ нуучча тылыгар, химияҕа, физикаҕа, о. д. а. предметтэргэ бука бары туттардылар. Хаачыстыбаҕа туттараччылар ахсаннара предмет ахсын 50 бырыһыанна тиийэллэр.

Бастыҥ үөрэнээччилэр Зоя Авксентьева, Коля Кульбертинов, Витя Орехов, Миша Матвеев, Маша Игнатьева уонна Юра Оцепков бары экзаменнарын ыаар «туйгун» уонна «учуутэй» сыаналарга туттаран иһаллар.

х х х

Үлэлиир ыччат пинэҥэнэ орто оскуолатын быйыл 25 кинэн бүтэрдэ. Кинилэр ситии-хотуу аттестатын ылар иһин барыта биэс предмекка экзаменнары туттардылар.

Клара Бутусина, Евдокия Сокольникова, Юрий Дьячковскай экзаменнарын «туйгун» уонна «учуутэй» сыаналарынан туттардылар. Кинилэр оскуола администрацията Бочуотунай грамоталарынан наараадаланнылар.

х х х

Е. Н. Курашов аатынан Чурапчы орто оскуолатын Мария Алексеевна Сидорова салайаччылаах онус «б» кылааһын үөрэнээччилэрэ барыа предметтэргэ экзаменнарын ситиһиилээхтик туттаран иһаллар.

Соторутааҕыта буолабут физикаҕа экзаменнаа 17 оҕо «4» уонна «5» сыаналары ылылар. Оттон Сеня Семенов, тиһэх экзаменын «туйгунник» туттардаҕына, кыһыл көмүс медаллы ылар кыахтанна.

СИБЭККИ ҮҮННЭРЭЭЧЧИЛЭР

Сылаас иэйиилэтэр 1974 сыл балаҕан ыйын 28 күнүн ииҥнэбыттар. Саҥа аһыллыбыт типовой оскуола киэн көрүдүөрүлэр үөрбүт дьону сибэккилэр нуоҕаһан көрсүбүттэрэ. «Хайа иккэн ардыгар үүнэрдэхтэрэй?» — дэспиттэрэ тоҥоруттар. Оччолорго итии бвара-суоҕа сэттиэйэх сибэкки этэ.

Оттон билигин маанда кириэдэхинэ кливиялар, геранньар, бэлеустар быыстарыгар хаамыыр, кленнар, дьикэй яблонялар сыттарынан эҥирийэ тыыныыр. Барыта 15 көрүҥнэ киирсэр 100 араас сибэккилэр үүнэриллибиттэр. «Бу аҕыйах,—дэһэллэр үүнэрээччи оҕолор.—120 сибэккини көрүөн аны күҥүнэ.

Былырыын сылы быһа сибэккилэр тастарыгар алтыс кылаас кыргыттарын Фрося Макаровалы, Поля Коркиналы, Марианна Поповалы, Рая Новгородованы көрбүнүт.

Кинилэр үлэлэриттэр ыарахаттар суох буолбатахтара. Ордук улахан алдьархай кыһын ахсыныыга буолбута. Оскуола итиитэр системата тоҥор кутталга киирбитэ. Утуйар ууну умнан, фазель буруотутар чачайа-чачайа учууталлар уонна оҕолор быыһыыр үлэҕэ турумэччитэр. Система чөлүгэр түспүтэ. Оттон оҕолор төһө да мөккүспүттэрин иһин үгүс сибэккилэр үлүйэн хаалбыттара. Кыргыттар ыгаспыттара: 40 сибэкки хоҥкуйбут тоболарын үөһээ ылбатахтара.

Оҕолор ааҕыт сибэккилэр сиэнэлэрыгар саҥалары олорпуттара. Сотору эмиэ оскуола иһэ көҥүрэ чэлгийбитэ.

Кэлин үс сылга Мария Семеновна Алексеева салалтатынан сибэккилэри көрөр-харайар хаартыттар биригэдэлэрэ үлэлэтэ. Билигин үлэлээччилэр тохсуолар. Кинилэртэн Фрося Макарова, Поля Коркина, Марианна Попова, Рая Новгородова үчүгэй үлэлэрин иһин дружина советын, оскуола директорын аатыттан суругунан махтал ылылар.

Оҕолор дьэ сибэккилэриттэн ураты 60-са хатыҥы, титирик, 120-тэн таҕыс хаптаҕайы, 1 малинаны үүнэрдилэр. Ити малина Лена «остуолбаларын» таҥыттан аҕалылларыбыта.

Сыллар аанныахтара. Оскуола тэйиигэр күөх сэбирдэх суугунуо, хаптаҕастар кытара буҥуохтара, малина ситиэ, оскуола иннинэ-кэрэ клумбалар сиэлчилии тэтэриэхтэрэ.

Н. ИГНАТЬЕВ

Сылаас.

ФЕСТИВАЛЬ КЫТТЫЫЛААХТАРА—СТОЛИЦАҔА

МОСКВА. Столица бэлэм приятелларыгаҕа. Бу дыбарыстарыгар РСФСР ыыттара, музыкалара тэҥэ күүһүттэрэ—үлэһиттэр самодеятельностарыа лаахтара ыалдьыттаастылар. Куот талаанныахтарын үлэһит дьоннорго уларан телефиниэн көрүстүлэр.

А. ПУШКАРЕВ ССТА фотохроникэтэ.

★

Эн рекордсменнарыҥ, Чурапчы!

«УЧУУТАЛБАР ЭРЭНЭРИМ»

Варя тоҥоруттэрэ барт тэтиэнэх, кытыгырас дьон эбиттэрин үөлэҥнэхтэрэ астыннан кэпсиллэр. Нийэтэ Александра Федотовна эдэригэр сүүрүүгэ, үрдүү котүүгэ ыһыах мүнэтин үгүстүк ылбыт, оттон аҕалара Иван Осипов. Сталинград обороната кыттыылаах, хайаан да күүһүнэн оттоҕоҕотох бэйэтэ, таҥаҕас куруубуттар мараханы кэтэҕэн эдэх кинини сойуоннуттаах. Кинилэр туйахтарын кыыстара хатарбыта, билигин кимнэх барыталар учуутэйдик биллэр.

Дириҥ орто оскуолатын иккис кылааһын үөрэнээччита Варя Дмитриева ороҥуон эдэр пионердарын слеттарыгар 100 м сүүрүүгэ бастаан кыайыыны ситиспэтин отоҥуэн умнуо суоҕа. Ол күннэн кинн спортка эрэлээхтик киирбитэ.

«Чемпион буолуохха сөп, оттон итии ааты чинэтар эсэ уустук»— диэн физкультура учуутала, спорт эпэтэлиэ И. С. Егоров мэлдьитин этэрэ. Николай Семенович, бэйэтэ күүстээх спринтер, оччолорго эдэх быһыйы үөрэтэн, эрчиэн күрэхтэһиилэргэ киллэрбитин бэлэхтиир тоҕоостоох. Мин ол үтүөкэннээх фазрук сарсыарда эрдэттэн, оҕолоруо иннигэр түҥэн, сүүрэн иһэрин үгүстүк көрөрүм...

Варя бэйэтин торообут алааһыгар республика чулуу сүүрүктэрэ Егор Кириллин, Иван Захаров, Егор Феофанов, Петр Посельскай, Дарья Бочкарева, Александра Бояедонова, Афанасий Иллэрионов, Татьяна Захарова эрчиллэриэ умсугуйан көрөр, кинилэр сүбэлэрин оруттуо ылынар. Оннооҕор эдэр сүүрүк аҕа табаарыстара кыһыны-хайыһардыыллараа таба бэлэхтэн көрбүтэ. Билиннэлээх быһыйдары үүнүтэн хайыһар үрдүгэр турбута. Ахсыс кылааска үөрэнэ сылдьан 3 км хайыһарынан сүүрүүгэ ороҥуонга бастаабыта. Ол эрээри В. Дмитриева талааныы сүүрүүгэ уонна ыһыыр ыстаныыга үчүгэйдик көрдөрбүтэ.

1962 сылтан саҕалаан кылгас ирэ сүүрүүлэргэ ороҥуон бөҕэ бастыҥ, кэскиллээх быһыйын быһыытынан дьонугар-сэргэтигэр биллэн барбыта. Үс сыл иһигэр республика сүүрэр суоллаагар затын хаалларар ситиһиэммитэ. Ол курдук, 1966—1969 сс. 100, 400, 500 метрдэргэ сүүрүүгэ республикаҕа «Урожай» общество чемпионкатынан субуруччу буолуталаабыта. Оттон ыһыыр ыстаныыга ор кэмҥэ биринстээх миэстэлэртэн түспэтэҕэ. Иккис сыл 500 м «Кыым» хаһыат күүгүчүү кроҥутар эмиэ кыайыылааҕынан тахсыбыта. Бу сылларга Владивосток, Хабаровскай куораттар спорду сэҥэрээччилэрэ саха кыыһа Варвара Дмитриева сүүрүүтүн кэрэхсэн көрбүттэрэ. Сибэкки уонна Дальнай Восток тыа спринтэрэ спортсменнарын спартакиадаларын финалыгар биһиги быыйыбыт, тордус кинэнэн биллэхтэх тахсан, республикатын чиэмпионнаахтаахтык комускэбитэ.

Маннык үрдүк көрдөрүүлэри ситиспит ороҥуон рекордсмена В. И. Дмитриева спортивнай олоҕун түгэннэриттэн кэпсиригэр көрдөспүнэр, сөх баарыынан. Бэрт гэмэйдик биллиннэрдэ:

— Тренербит Николай Семенович туруорумнут сылды ситиһэр туһугар дьулуурдаах буоларга үөрэтэрэ. Оннооҕор барытыгар бэйэтинэн холобур буолара, аат эрэ хараҥа буолбакка, ис сүрэхтэн баҕаран, сылайары, колоһун үүнэрин аахсыбакка, эдэхтик эрчиллэргэ ыгырара. Кини сүбэтин ылынан, кырдык, биһиги итиннэ-бутуйан күүскэ дьарыктаатарбыт. Маҥнай утаа нарыҥатарбыт, оттон кэлин кыайыыга баҕабыт күүһүнэн, оны мүччү түспүпүт. Бэрт да тылы аахсыбакка, учууталбыт үүгү эпитин толоҥорбут. Николай Семеновичы ол курдук убаастыырбыт, учууталбытыгар, кини биллиитигэр мунура суох эрэнэрбит. Туох да онуок уратылаах курдук санаммаһын. Билигин ыччат, дьаныһан эрчиллэрэ буоллар, көрдөрүүлэрэ лаппа үрдүө этэ...

Спортсмен быһыытынан биир үтүө хаачыстыба—ол кини сэмэйэ. Төһө да республикаҕа тиийэ сурабырдар, Варвара Дмитриева аҕа табаарыстарын сүбэлэрин болҕойон истэрэ, кинилэрдиин санаатын тэҥнэ этэстиэхтэрэ, утарылаһаачыларын мэлдьитин. Оннооҕор эр дьон 5—6 сыл роохтэһэн бурбатыһаат, «эн таанэ спортан тэйэччитэр» диэхтэр диэн ыалаах спортка утуйан эрчиллиэ—хорсун быйыл. Бэ ра Николаевна 1973 сылы Якутскайдааы медицинскай институтуны бүтэрбита. Үөрэх университетар училище сүүрүүнэ-ыстаныыны ханнайбат чиэмпиэн, ыччаты кэмэ-кэмэ ыгыыр кинэнэн эта.

Хас сэйиэн ахсын үөрэнээччилэр спартаадаларыгар ыытар хотор оҕолоору хайаан да ыаҕа колуонна биһиэдэҥ. Оччоҕуна бэйэм спортсмен быыһын таан туттар сиэн ыыппыт. Эдэрдэр ыаллар ыччаттан тэҥнэтэллэриттэн сөхтүм хоруҥум тута уостан мэ... Бэлэм турар, ыаар ... Ол сайаар ... ыыппыт, ... хас сөкүүнэ, ... охсуһуу эдэрдэрэ ... дьоннэ ... Уруккы спартаадаар уонна биллиэн ыччаттар ... ардыларыгар уонуан ... бэчэчэйэн сылдар сыталлар. Ити тухары уларыйан, ... үрдэйиэ тахсыан сөп...

ИККИ ОБО ИЙЭТЭ Варвара Дмитриева Хадаар ... гин фельдшера. Бары ... ...